

De oprindelige bygninger med mølledammen og stisystemet.

Stenager Mølles 150 års jubilæum

Tekst & Foto: Anna Marie Lebech-Sørensen

Jubilæet blev fejret på mølledagen i år med stor festivitas. Der var omkring 350 besøgende trods voldsomt regnvejr om formiddagen. Det klarede heldigvis op, så naturen og møllen kunne vise sig fra deres smukkeste side. Fejringen foregik med musik og gymnastik, samt servering af pølser og den traditionelle møllekringle med herligt duftende kaffe, både ude og inde i det store telt. Her blev der også afsunget sange, og holdt foredrag om det rige fugleliv på stedet.

I anledning af jubilæet var møllens pensionatsværelser på 1. sal i møllehuset blevet retableret til stor fornøjelse for de besøgende. Især børnene undrede sig over inventaret, mens de ældre nikkede genkendende til det. I det fine vejr kunne møllegæsterne også gå ture

ad stierne ved møllen, og bestige møllens vinbjerg.

Særligt festligt var det, da Stenager Mølle kunne holde 150-års jubilæum som den eneste fungerende af de 7 bækmøller i Skibet-området.

Forhistorien:

Et særsyn blandt de mange nye møller efter mølleprivilegiets afskaffelse i 1862, er de små bækmøller ved tilløbene til Vejle Å. I Skibet udgravede man en tidligere mergelgrav til en stor mølledam, hvorfra det opstemmede vand fra småbække i dalslugtens sider ad en lang sliske sendtes til et overfaldshjul på østsiden af møllehuset. Der opførtes også et smukt stuehus i to etager vinkelret på den fløj, der indeholdt møllen, samt en stald- og ladebygning. Disse bygninger eksisterer stadig, blot er tagtækningen på møllen og udlængen forandret.

Stenager Mølle nævnes første gang i brandforsikringsprotokollen den 3. april 1868, men vandmøllen takseredes først den 20. juli samme år, så denne dato må regnes for den egentlige jubilæumsdato. Møllebygningen har en mere synlig dåbsattest, idet en person indridsede sit navn, og årstallet 1868, i en rude på øverste loft. Ruden sidder der den dag i dag.

Det var meget vanskeligt, for de første 8 møllere på Stenager Mølle, at klare sig, selv om vandmængden til møllen blev forøget. Der var fx engang på 1 år 3 ejere af møllen, og i 1885 måtte ejeren endog indgive en konkursbegæring. Men det var heldigt for møllen, for den blev købt af en dygtig mand. Han var mejerist, og han opførte et mejeri ved møllen. Det betød en udvidelse af driften, og på den måde gik det så godt for ham, at hans søn fik en akademisk uddannelse.

Ruden med indridsning.

formalet korn 2-3 dage om ugen. Savværket var derimod fortsat i brug op gennem tresserne og halvfjerdsere. Der er blevet opsavet træ på savværkets tømmersav helt til nedtagningen af saven i 2005. Tilbage står stadig bloksaven, der bruges flittigt. Der var også et landbrug på 12 tønder land at passe for Svarrers. De forsøgte sig en kort årrække med bæveropdræt og et større hønsehold, så de kunne levere æg til Brugsen.

Et nyt tiltag var i 1950 etableringen af ovennævnte pensionat, hvor man om sommeren kunne holde en slags bondegårdsferie med fuld forplejning. Gæstebogen viser, at det især var en mangfoldighed af "Københavnere", der kom, og de blev indlogeret i møllehuset, hvor der var indrettet 4 gæste-værelser.

Det sidste par år, indtil pensionatet lukkede i 1963, var der indrettet køkken i et af værelserne. Værelsernes bekvemmeligheder bestod i et servanteskab med tilhørende natpote inde i skabet, og vandfad og vandkande oven på skabet. Kildevældene omkring Stenager Mølle forsynede hus og landbrug med vand, som blev hentet i spande, så køkkenet uden vand og afløb blev ingen succes. Men selv om der ikke var indlagt vand i møllehuset, kunne det godt tænkes, at vi i vore dage alligevel ville nyde en sommerferie med fuld pension. Al mad, der serveredes ved de 5 måltider var hjemmelavet. Flere af de besøgende på årets mølledag troede faktisk, at man igen kunne få et B&B ophold på Stenager Mølle, da de så de retablerede værelser.

Jens Peder Christensen Skibsted, som mølleren hed, ville åbenbart hellere være gårdejer, for i 1897 afhændede han ejendommen til en Peder Marius Jensen, som måtte nedlægge mejeriet, da der kom et andelsmejeri i Skibet. For stadig at have en ekstra indtægt, blev der nu fra Stenager Mølle drevet savværk og solgt foderstoffer, men mølleriet ophørte næsten under landbrugs-krisen i 1930'erne.

Da Peder Jensen døde i 1935, afhændede hans enke møllen til et ungt par, hun kendte fra Jerned, hvorfra hun stammede.

Slægten Svarrer:

De nye ejere var Gerda Aagaard og Johan Svarrer Thomsen. De måtte arbejde hårdt for at opretholde livet, men de kunne udnytte det lille landbrug og savskæreriet.

Mølleriet kom atter i gang, og blev en pæn lille forretning, efterhånden som Stenager Mølle blev ene på pladsen. Johan Svarrer fortsatte desuden handlen med foderstoffer, og kunstgødning blev et nyt salgsprodukt. Hidtil var møllen blevet drevet af et stort overfaldshjul, men efter et voldsomt dømningsbrud i 193, blev vandhjulet erstattet af en brugt turbine, der viste sig at være alt for kraftig, så der blev installeret en dieselmotor i 1939. Mejeriskorstenen blev først nedrevet efter dømningsbruddet, så det var et meget ændret anlæg, der fremstod ved begyndelsen af Anden Verdenskrig.

Et af de retablerede værelser (bemærk foldesengen).

Som under Første Verdenskrig kom der nu mere gang i Stenager Mølle, Det ved man, bl.a. fra geografen Steen B. Bøchers besøg på møllen omkring denne tid. Vandmængden var aftaget meget i de senere år, sikkert pga. dræning. Inventaret bestod af en enkelt kværn, der stadig eksisterer, men valsen, som nu findes i møllen, nævner han ikke. På kværnen kunne der males ca. 1.000 tønder korn årligt for møllens kunder. Der var mange af dem, så gårdspladsen var ofte fyldt med vogne. Ventetiden for landmændene var op til 2-3 timer. Imens fik de en kop kaffe og en snak i køkkenet eller på gårdspladsen.

En tid producerede Stenager Mølle også elektricitet til møllen og til boligen. Sidst skete det ved hjælp af dieselmotoren, men anlægget gav kun 12 volt, og det fungerede noget ujævnt, fortæller den datteren Marta Svarrer, gift Rasmussen.

Mølledriften standsede omkring 1959, efter at der de sidste år kun var

Anlægget med det nye vandhjul.

Nyeste tid:

Marta Svarrer og hendes mand Jørg Rasmussen overtog Martas barndomshjem i 1994, og Jørg havde dette mål: *"Igen at få et møllehjul i drift på Stenager Mølle"*. Ved ihærdigt arbejde lykkedes både restaurering af stuehuset og genoprettelse af mølledammens oprindelige størrelse, samt fremstillingen og opsætningen af et vandhjul. Det blev officielt festligt indviet den 13. september 2009.

Året efter blev der atter produceret strøm, ganske vist kun i små mængder, i Stenager Mølle. Men den store plan er, at iværksætte en renovering af den samlede kornmølle, hvor gravhjul, kværn, hejseværk og kornvalse mv. skal istandsættes således, at møllen kan fremstå fuldt funktionsdygtig til lejlighedsvis pro-

duktion af malet og valset korn til foderbrug. Også bloksaven vil blive drevet af kraften fra vandhjulet.

Stenager Mølles Venner:

Ligesom flere andre af de gamle møller har Stenager Mølle en støtforening. Den har efter seneste mølledag 169 medlemmer. I første omgang er det lykkedes at realisere naturprojektet *"Kanon-natur ved Vandmølle i Vejle Ådal"*. Der er offentlig adgang til området omkring Stenager Mølle, med miljøet ved den genoprettede mølledam, som det centrale element. Der er adgang til nye naturoplevelser igennem etablering af varierede stiforløb i områdets kuperede natur med slugter, engdrag, riskær og kildevæld. Der er anlagt broer og trapper samt opstillet bænke. Infotavler oplyser om stedets natur

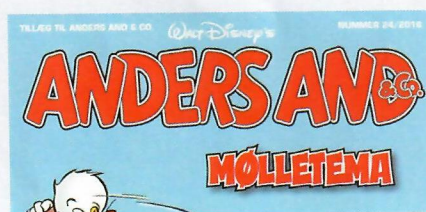
og historie. Dette er sket ved hjælp af fondsmidler og en stor personlig indsats af ejerne samt møllens venner.

Man håber på, at der for at understrege stedets kulturhistoriske værdi, vil kunne skaffes tilstrækkelige midler til at realisere projektet *"Funktionsdygtig Vandmølle i Vejle Ådal"*.

Stenager Mølle har haft 12 egentlige ejere, i de sidste 110 år kun 3, hvoraf de 2 seneste har været af samme familie.

Man kan læse mere om de 7 bækmøller i Anne Marie Lebech-Sørensen:

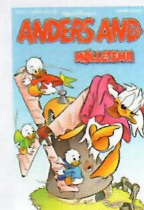
Stenager Mølle- og andre bækmøller ved Skibet i Vejle Ådal, Forlaget Foreningen Stenager Mølles Venner 2014.

Anders And - Mølletemablad

Pris: 1-10 stk. Kr. 10,-/stk. + fragt kr. 54,-
11-50 stk. Kr. 5,-/stk. + fragt kr. 90,-
51-100 stk. Kr. 5,-/stk. + fragt kr. 120,-

Bestilling kan ske hos: Søren H. Hansen - Mail: louisevej5@mail.dk

Kopieret med tilladelse fra udgiver af *"MØLLEN"*, Dansk Møllerforening og Forfatter Anna Marie L.-Sørensen.